

Γ4 Η ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟ ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 1957 - ΙΟΥΛΙΟΥ 1959

Για αρκετά γεγονότα αυτής της περιόδου, ιδιαίτερα εκείνα που είχαν σχέση με τη διαμονή μου στο Άρσος, κυρίως κατά τις διακοπές του 1958 έχω ήδη γράψει στο προηγούμενο κεφάλαιο. Έχω επίσης αναφερθεί σε κάποια άλλα γεγονότα που είχαν σχέση με τη φοίτησή μου στο Κολλέγιο στη Λευκωσία όπως λεηλασίες και εμπρησμοί των Τούρκων στη Λευκωσία τον Ιούνιο του 1958.

Αν και σε ένα μεγάλο μέρος αυτής της περιόδου υπήρχε εκεχειρία από πλευράς της ΕΟΚΑ δεν έλειψαν κάποια συνταρακτικά γεγονότα που είχαν σχέση με τον αγώνα. Μερικά σημαντικά γεγονότα ήταν η αποχώρηση του στρατάρχη Χάρντιγκ και η αντικατάστασή του με ένα πολιτικό τον Χιού Φουτ το Νιόβρη του 1957, η ανατίναξη και καταστροφή πέντε στρατιωτικών αεροπλάνων στη βάση του Ακρωτηρίου στις 26 Νοεμβρίου του 1957, η μάχη στον Αχυρώνα του Λιοπετρίου στις 2 Σεπτεμβρίου και η ηρωική θυσία των τεσσάρων ηρώων Φώτη Πίττα, Ανδρέα Κάρου, Χρήστου Σαμάρα και Ηλία Παπακυριακού, ως και ο απaráμιλος ηρωικός θάνατος του Κυριάκου Μάτση στις 19 Νοεμβρίου του 1958.

Όπως έγραψα και στο Β.5 για την ηρωική θυσία του Γρηγόρη Αυξεντίου και των άλλων ηρώων εκείνης της περιόδου, έτσι και για τον Κυριάκο Μάτση και τους ήρωες της μάχης του Αχυρώνα στο Λιοπέτρι έχουν γραφτεί τόσα πολλά που ό, τι και να γράψω εδώ θα ήταν πλεονασμός. Εκείνο που δεν είδα πουθενά γραμμένο και δεν έχω κανένα ενδοιασμό να το διατυπώσω είναι το εξής. Μελετώντας το βίο και πολιτεία του Κυριάκου Μάτση, το ήθος και τον χαρακτήρα του από τα χρόνια που ήταν φοιτητής στη Θεσσαλονίκη, που αυτός ένας ακραιφνής εθνικόφρονας δε δίστασε να παρουσιαστεί ως μάρτυρας υπερασπίσεως αριστερού συμφοιτητή του γιατί πίστευε ότι άδικα κατηγορείτο, την θαρραλέα απάντηση που έδωσε στον Χάρντιγκ όταν του πρότεινε υπέρογκο ποσό για να συνεργαστεί με τους Βρετανούς, την γενναιότητα και σύνεσή του που όπως περιγράφεται από τον ίδιο τον αρχηγό Διγενή στις σελίδες 325-326 των απομνημονευμάτων του, πιστεύω ακράδαντα ότι αυτός ο σπουδαίος άντρας θα μπορούσε να διαδραματίσει σημαντικό ρόλο ως ηγέτης στη νεοσύστατη Κυπριακή Δημοκρατία. Θα τολμούσα ακόμη να προσθέσω ότι πολλά δεινά που δίχασαν αρχικά τους αγωνιστές και αργότερα μεγάλο μέρος του Κυπριακού λαού θα μπορούσαν να αποφευχθούν με ηγέτες σαν τον Κυριάκο Μάτση.

Κάτι άλλο για τον Κυριάκο Μάτση. Ο Βρετανός στρατιώτης, που εκτελώντας διαταγές ανωτέρων του έρριξε τη φονική χειροβομβίδα, μεταμελημένος για την πράξη του χρόνια αργότερα, όταν συνειδητοποίησε ότι αυτός που σκότωσε δεν ήταν τρομοκράτης αλλά ένας αγνός και γενναίος αγωνιστής της ελευθερίας, ζήτησε να συναντήσει τους συγγενείς του ήρωα για να τους απολογηθεί. Η συνάντηση έγινε στη Λευκωσία την δεκαετία του 90 στο σπίτι του Γιαννάκη Μάτση, προέδρου τότε του Δημοκρατικού Συναγερμού.

Για την μάχη στο Λιοπέτρι εκείνο που θα ήθελα να αναφέρω είναι η περίπτωση του Ηλία Σαμάρα αδελφού ενός των ηρώων του αχυρώνα. Ο Ηλίας Σαμάρας, λαμπρός αγωνιστής και αυτός, συνελήφθη από τους Άγγλους και ύστερα από τρομερά βασανιστήρια που υπέστη, λύγισε και πρόδωσε το κρησφύγετο στον αχυρώνα. Μετά τη μάχη οι Άγγλοι τον φυγάδευσαν στην Αγγλία. Βασανιζόμενος από τύψεις συνειδήσεως, κυριολεκτικά δραπέτευσε από την ασφάλεια που του προσέφεραν οι κατακτητές στην Αγγλία, γύρισε πίσω στην Κύπρο και παραδόθηκε στην οργάνωση έτοιμος να δεχθεί οποιαδήποτε τιμωρία για εξαγνισμό. Την απόφαση του αρχηγού Γρίβα Διγενή την παραθέτω όπως

Ν. Αναστασιάδη και στους δύο γύρους γιατί πίστευα ότι αυτός είχε την εμπειρία και την ικανότητα να χειριστεί αυτή τη δύσκολη κατάσταση. Φάνηκε ότι και οι Ευρωπαίοι εταίροι μας αυτόν προτιμούσαν αφού η Α. Μέρκελ ήλθε προεκλογικά στην Κύπρο για να ενισχύσει την υποψηφιότητα του. Αυτό πιστεύω ήταν και πεποίθηση πολλών άλλων αναποφάσιστων ψηφοφόρων. Στο βαθμό που έχουν επαληθευτεί ή διαψευστεί οι προσδοκίες μας θα το δούμε στη συνέχεια. Προς το παρόν θα κάμουμε μια παρένθεση για να αναφερθούμε συνοπτικά στην αλλαγή των ηγετών με την δεύτερη και τρίτη γενεά.

Επανέρχομαι στο θάνατο του Τ. Παπαδόπουλου που έγινε λίγους μόνο μήνες μετά που έχασε τις εκλογές. Αν η απογοήτευσή του από την αποτυχία του στις εκλογές συνέβαλε στην επιδείνωση της υγείας του και στο θάνατο του ούτε οι γιατροί δεν έχουν εκφράσει άποψη. Από τη δεκαετία του 1990 είχε παρουσιάσει προβλήματα με την υγεία του και είχε υποβληθεί σε θεραπεία στο εξωτερικό. Το βράδυ της ανακήρυξης του σε πρόεδρο η φωνή του μόλις και ακουγόταν από τη βραχνάδα. Το καλοκαίρι του 2008 μπήκε σε ιδιωτική κλινική με σοβαρό πρόβλημα. Μέχρι και την ημέρα του θανάτου του ο λαός με συγκίνηση μάθαινε νέα για την εξέλιξη της υγείας του από ιατρικά ανακοινωθέντα και δηλώσεις του στενού του οικογενειακού περιβάλλοντος.

Όπως ήταν φυσικό όλοι οι πολιτικοί ηγέτες, ακόμη και οι αντίπαλοί του είχαν καλά λόγια να πουν για τον εκλιπόντα. Του έγινε μεγαλόπρεπη κηδεία όπως του άξιζε. Μεγάλη συγκίνηση προκάλεσε ο αποχαιρετισμός από τη μικρότερη του κόρη. Στη Λευκωσία πρόσθεσαν το όνομα του στο κλειστό αθλητικό κέντρο «Ελευθερία» που το μετονόμασαν σε «Αθλητικό Κέντρο Ελευθερία – Τάσος Παπαδόπουλος». Δεν είμαι σίγουρος αν μετονόμασαν κάποια λεωφόρο του Δήμου Λευκωσίας ή των Δήμων της Μείζονος Λευκωσίας προς τιμή του. Στη Λεμεσό πάντως εδώ και επτά χρόνια δεν έχει γίνει κάτι τέτοιο. Ούτε και για τον Γλ. Κληρίδη δεν έχει γίνει καμιά μετονομασία προ τιμή του.

Δεν πρόλαβε να στεγνώσει το μελάνι αυτής της παραγράφου που γράφτηκε το πρωί της 5^{ης} Νοεμβρίου 2015 δύο χρόνια μετά το θάνατο του Κληρίδη. Το μεσημέρι της ίδιας μέρας ανακοινώθηκε απόφαση του Υπουργικού Συμβουλίου με την οποία στο αεροδρόμιο Λάρνακας θα προστίθετο το όνομα Γλαύκος Κληρίδης. Στα προγράμματα των διεθνών πτήσεων θα παρέμενε το ίδιο όνομα. Το όνομα του εκλιπόντος προέδρου θα αναγραφόταν μόνο στα ακραία κτίρια του αεροδρομίου. Ο ΔΗΣΥ επαίνεσε το Υπουργικό Συμβούλιο για την απόφαση του. Από το ΑΚΕΛ και την ΕΔΕΚ εκφράστηκαν επικριτικά σχόλια. Μίλησαν για όρια υπερβολής, λειτουργικές δυσκολίες στο αεροδρόμιο και μονοκομματική απόφαση χωρίς διαβούλευση με το σύνολο των πολιτικών δυνάμεων. Ασφαλώς ο Γλ. Κληρίδης, που ποτέ δεν επεδίωκε την προβολή, ίσως με το γνωστό του χιούμορ να απέρριπτε πρόταση να δοθεί το όνομα του στο αεροδρόμιο.

Ένα επιπρόσθετο επιχείρημα που θα μπορούσαν να χρησιμοποιήσουν οι υποστηρικτές της απόφασης του Υπουργικού είναι η καθοριστική εμπλοκή του Γλ. Κληρίδη, στην δημιουργία του Αεροδρομίου Λάρνακας τον Σεπτέμβριο του 1974 αμέσως μετά την Τούρκικη εισβολή και το κλείσιμο του Αεροδρομίου Λευκωσίας. Ως προεδρεύων της Δημοκρατίας επέλεξε το χώρο το Σεπτέμβριο και άρχισε αμέσως τις σχετικές εργασίες. Στις 8 Φεβρουαρίου του 1975 έγιναν τα επίσημα εγκαίνια.

Σαν συνέχεια προς την πιο πάνω διαπίστωση πιστεύω οι τοπικοί άρχοντες σε κάθε Δήμο αλλά και η πολιτεία γενικότερα θα πρέπει να κάμουν μια γενική αναθεώρηση στις ονομασίες οδών, λεωφόρων, πλατειών και άλλων δημόσιων χώρων. Στη Λεμεσό δεν

είναι δυνατό η οδός του ήρωα Κυριάκου Μάτση να είναι μια πάροδος με μήκος μερικές δεκάδες μέτρα ενώ η οδός με το όνομα των δολοφονηθέντων μαρτύρων να είναι κεντρική οδός με εκατοντάδες μέτρα. Ούτε και η οδός με το όνομα του πρώτου ηγέτη της αριστεράς και εκλεγέντος δημάρχου Πλουτή Σέρβα να είναι επίσης μια πάροδος δεκάδων μέτρων ενώ άλλων δημάρχων να είναι κεντρικές λεωφόροι. Να μην πούμε ότι σε Δήμο της Μείζονος Λεμεσού κεντρικότερη οδός μεγάλου μήκους έχει το όνομα του πατέρα ενός ντηβέλοπερ. Ακόμα ότι άλλες κεντρικές οδοί φέρουν τα ονόματα των βασιλέων Κωνσταντίνου, Παύλου και Γεωργίου.

Το Νιόβρη του 2013 έφυγε από τη ζωή, πλήρης ημερών στην ηλικία των 92 χρόνων, και ο Γλαύκος Κληρίδης. Ο πολιτικός που κατά καιρούς λοιδορήθηκε άδικα και που στα τελευταία χρόνια της ζωής του αγαπήθηκε ακόμη και από εκείνους που ήταν σφοδροί κατήγοροι του. Η ΕΔΕΚ ήταν το κόμμα που στις δεκαετίες του 1970 και 1980 τον πολέμησε σφοδρότερα. Που τον βοήθησε, ωστόσο, έστω και έμμεσα το 1998 να επανεκλεγεί Πρόεδρος. Κατά το θάνατο του ο Πρόεδρος της ΕΔΕΚ Γ. Ομήρου στις δηλώσεις του χρησιμοποίησε 25 επίθετα για να περιγράψει τις αρετές του. Και ο επίτιμος Πρόεδρος Β. Λυσσαρίδης τον ονόμασε αδιάφθορο πολιτικό. Μερικά από τα κολακευτικά λόγια που χρησιμοποιήθηκαν ήταν η εντιμότητα, ο ρεαλισμός, η διαλεκτικότητα, η καταδεκτικότητα αλλά όχι λαϊκισμός, η αλήθεια παρά το κόστος. Το σημαντικό είναι ότι αυτά τα κολακευτικά λόγια εκφράστηκαν σε μια περίοδο που κυριαρχούσε η απαξίωση των πολιτικών.

Ξένα έντυπα το ονόμασαν statesman δηλαδή ευπατρίδη που μπορεί να ερμηνευθεί ως ο διακεκριμένος και ικανός πολιτικός. Ο Ν. Αναστασιάδης που όπως και περισσότεροι ηγέτες του ΔΗΣΥ τον θεωρούν μέντορα τους, στον επικήδειο του είπε πολλά σημαντικά που έμαθε από τον μέντορα του. Όπως το να σέβεται και να τιμά όσους εκφράζουν αντίθετη άποψη. Ότι η αυτοκριτική και αυτογνωσία αποτελούν αρετή. Να παίρνει αποφάσεις σε ώρα νηφαλιότητας και ποτέ εν βρασμώ ψυχής. Το πιο σημαντικό ότι η αγάπη προς την πατρίδα δεν υπηρετείται από τη ρητορεία των μεγάλων λόγων αλλά από την τόλμη και αποφασιστικότητα αδιαφορώντας για το πολιτικό κόστος.

Ένας πολιτικός που είχε ενεργό συμμετοχή στα πολιτικά δρώμενα και τεκταινόμενα για 50 χρόνια από το 1955 μέχρι το 2005 είναι φυσικό να είχε διαπράξει κάποια λάθη να είχε πάρει κάποιες ατυχείς αποφάσεις. Να μην είχε χειριστεί σωστά κάποια θέματα. Ιδιαίτερα όταν σε πολλές περιπτώσεις είχε απέναντι του τον Ρ. Ντενκτάς. Όταν όμως βάλεις τα συν και τα πλην της δραστηριότητας του στη ζυγαριά τα συν βαρούν πολύ περισσότερο.

Προσωπικά ως ένας σταπεινός πολίτης, που μόνο μια φορά τον ψήφισα το 1998 στο δεύτερο γύρο, θα πρόσθετα στα πιο πάνω τρία πράγματα, για να εκφράσω την εκτίμηση μου. Ο Γλαύκος Κληρίδης μας άφησε ως κληρονομιά να πάψουμε να είμαστε δέσμιοι ηχηρών συνθημάτων αλλά να επιδιώξουμε να λύσουμε το εθνικό μας θέμα με γνώμονα το εφικτό. Να μην επιδιώκουμε την προβολή, να μην αφήνουμε τους τύπους να τρώνε την ουσία. Τέλος θα έλεγα ότι ο Γλ. Κληρίδης ίσως να είναι ο μόνος πολιτικός που μπήκε στην πολιτική ως πλούσιος μεγαλοαστός και έφυγε ως φτωχός συνταξιούχος.

Δυστυχώς αυτή την περίοδο εκτός από τους πολιτικούς της πρώτης γενεάς που έφυγαν, είχαν πρόωρο θάνατο δυο πολιτικοί πολλά υποσχόμενοι, της τρίτης γενεάς. Ο Τάσος Μητσόπουλος από το ΔΗΣΥ και ο Άκης Κλεάνθους από το ΔΗΚΟ. Και οι δύο έφυγαν από τη ζωή με αιφνίδιο θάνατο όταν ήταν επί των επάλξεων ο πρώτος ως

διαπραγματεύσεων για λύση του Κυπριακού. Των διαπραγματεύσεων που οδήγησαν στο Σχέδιο Ανάν. Η ΕΔΕΚ διαφωνούσε από την αρχή με τη φιλοσοφία του Κληρίδη σε αυτό τον κύκλο των διαπραγματεύσεων. Έτσι το 1999 οι Γ. Ομήρου και Λ. Κάππας αποχώρησαν από τα Υπουργεία τους. Υπουργός Παιδείας ανάλαβε ο Ουράνιος Ιωαννίδης παλιός συνάδελφος και καλός φίλος στην ΠΑΚ. Στο ΙΑ.2 αναφέρθηκα στις επίσημες συναντήσεις που είχα ως επιθεωρητής ή εκπρόσωπος της ΟΕΔΕ με τον Ουράνιο.

Στο σημείο αυτό θα διατυπώσω μια άποψη που μπορεί να χαρακτηριστεί τολμηρή. Οι προεκλογικές ζυμώσεις για τις προεδρικές εκλογές του 1998 άνοιξαν το δρόμο στον Τ. Παπαδόπουλο το 2009 και στον Ν. Αναστασιάδη το 2013 να πάρουν την Προεδρία της Δημοκρατίας. Να υπογραμμίσω ότι ο δρόμος για το Προεδρικό άνοιξε μετά που πήραν την προεδρία του ΔΗΚΟ ο πρώτος και του ΔΗΣΥ ο δεύτερος. Θα προσπαθήσω να τεκμηριώσω την άποψη μου. Ο Τ. Παπαδόπουλος εξελέγη βουλευτής με το ΔΗΚΟ το 1991. Ο ΔΗΣΥ τότε πρόσφερε την προεδρία της Βουλής στο ΔΗΚΟ. Άφησε και την επιλογή στην Κοινοβουλευτική ομάδα του ΔΗΚΟ. Υποψήφιος και ανεπίσημα δελφίνοι στη διαδοχή του Σπ. Κυπριανού στην ηγεσία του κόμματος ήταν ο Αλ. Γαλανός και ο Ντ. Μιχαηλίδης. Η Κοινοβουλευτική ομάδα με μυστική ψηφοφορία εξέλεξε τον Αλ. Γαλανό ο οποίος στην συνέχεια με τους ψήφους ΔΗΣΥ – ΔΗΚΟ ανάλαβε την προεδρία. Με την αποχώρηση των δύο προαναφερθέντων δελφίνων από το ΔΗΚΟ παρέμεινε αναμφισβήτητος διάδοχος του Σπ. Κυπριανού ο Τάσσο. Με κλονισμένη την υγεία του ο Κυπριανού αποχώρησε από την προεδρία του ΔΗΚΟ και την πολιτική το 2001 δίνοντας την σκυτάλη στον Τάσσο. Ευφύεστατος ο Τ. Παπαδόπουλος όπως θα δούμε στο επόμενο κεφάλαιο δημιούργησε τις προϋποθέσεις για άνετη επικράτηση του στις προεδρικές εκλογές του 2003.

Στο ΔΗΣΥ τα πράγματα εξελίχθηκαν λίγο διαφορετικά. Με την εκλογή του στην προεδρία το 1993 ο ιδρυτής και ιστορικός ηγέτης του ΔΗΣΥ Γλ. Κληρίδης υπέβαλε παραίτηση από την προεδρία του κόμματος. Πρόεδρος εξελέγη ο Γ. Μάτσης χωρίς ανθυποψήφιο. Ο Γ. Μάτσης ήταν αναπληρωτής πρόεδρος για πολλά χρόνια. Ο Ν. Αναστασιάδης που εκλέγηκε το 1981 ως ο νεαρότερος βουλευτής και που αργά αλλά σταθερά ανέβηκε σε διάφορες βαθμίδες, υπέβαλε υποψηφιότητα για τη θέση του αναπληρωτή προέδρου. Αντίπαλος του ήταν ο Αλέκος Μαρκίδης που τον υποστήριζε το κατεστημένο της Λευκωσίας και ως εκ τούτου κέρδισε και την εκλογή. Ήταν η πρώτη και μοναδική εκλογική ήττα του Ν. Αναστασιάδη. Ο Α΄ Αντιπρόεδρος του ΔΗΣΥ Αλ. Μιχαηλίδης που ανάλαβε και ως Υπουργός Εξωτερικών το 1993, μετά από σκάνδαλο που αφορούσε τις δραστηριότητες του στη ξενοδοχειακή βιομηχανία υπέβαλε παραίτηση και από τις δύο θέσεις που είχε στην κυβέρνηση και το κόμμα και αποσύρθηκε από την πολιτική. Ήταν ο πρώτος σοβαρός αντίπαλος του Αναστασιάδη που έφευγε.

Στις εκλογές για τη θέση του Α΄ αντιπροέδρου ο Ν. Αναστασιάδης επεκράτησε του Λ. Ιεροδιακόνου. Τον Γ. Μάτση ως πρόεδρο μέχρι και το 1998 δεν τον αμφισβητούσαν όσο και αν στο παρασκήνιο αρκετοί αναφέρονταν σε περιορισμένη επικοινωνιακή ικανότητα κατά τις τηλεοπτικές συζητήσεις. Γι αυτό και ο δεύτερος «τη τάξει» Αλ. Μαρκίδης αποδέχτηκε το διορισμό στη θέση του Γενικού Εισαγγελέα και έμεινε έξω από τις κομματικές δραστηριότητες. Για τη θέση του αναπληρωτή προέδρου το κατεστημένο της Λευκωσίας υποστήριζε το Δ. Συλλούρη. Ο Ν. Αναστασιάδης εκτός από τη Λεμεσό και την Πάφο κατόρθωσε και πήρε με το μέρος του το δεύτερο προπύργιο του ΔΗΣΥ την Αμμόχωστο. Κέρδισε άνετα τον Συλλούρη σε αυτή την σημαντική εσωκομματική αναμέτρηση.